

YANGILANGAN KONSTITUTSIYA – O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASINING QOMUSI VA MUSTAQILLIK POYDEVORI

G‘ayrat Eshboyev

Kiber huquq kafedrası o‘qituvchisi, Toshkent davlat yuridik universiteti

eshboyev@civil.uz

Annotatsiya: O‘zbekiston Respublikasining yangilangan Konstitutsiyasi mamlakat mustaqilligining asosi va uning davlatchiligi hamda jamiyat taraqqiyotini yo‘naltiruvchi muhim huquqiy hujjat sifatida xizmat qiladi. U inson qadr-qimmati, demokratik boshqaruv va qonun ustuvorligi tamoyillarini mujassam etgan bo‘lib, xalqaro standartlar va milliy ustuvorliklarga mos keladi. 2023 yilda kiritilgan o‘zgartishlar mamlakatning ijtimoiy adolat, oshkoralik hamda fuqarolar huquq va erkinliklarini kengaytirishga sodiqligini aks ettiradi. Asosiy o‘zgarishlar inson huquqlarini mustahkam himoya qilish, ta’lim va sog‘liqni saqlashga kengroq imkoniyat yaratish, davlat institutlarining mas’uliyatini oshirishni o‘z ichiga oladi. Shuningdek, yangilangan Konstitutsiya gender tengligi, ekologik barqarorlik va yoshlarni qo‘llab-quvvatlash masalalariga alohida urg‘u beradi. Bu islohotlar adolatli va farovon jamiyatni shakllantirish uchun mustahkam zamin yaratar ekan, O‘zbekistonning jahon maydonidagi nufuzini ham oshiradi.

Kalit so‘zlar: O‘zbekiston Konstitutsiyasi, inson huquqlari, demokratik boshqaruv, qonun ustuvorligi, konstitutsiyaviy islohot, ijtimoiy adolat, oshkoralik, gender tengligi, ekologik muhofaza, yoshlarni qo‘llab-quvvatlash, xalqaro hamkorlik

Kirish

Yangilangan Konstitutsiya – O‘zbekiston Respublikasining qomusi va mustaqillik poydevori bo‘lib, u mamlakatimizning davlatchilik asoslarini belgilab beradigan asosiy huquqiy hujjatdir. Konstitutsiya har bir davlatning mustaqilligini va suverenitetini belgilaydigan muhim hujjat hisoblanadi, chunki u fuqarolarning huquqlari, erkinliklari va burchlari, shuningdek, davlat organlarining vakolatlari va majburiyatlarini aniqlab beradi.

O‘zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi ilk bor 1992 yilda qabul qilingan va u mustaqil O‘zbekistonning huquqiy asosini mustahkamlashda muhim ahamiyat kasb etgan. Bu hujjat davlatimiz taraqqiyotining bosh mezoniga aylangan bo‘lib, 2023 yilda unga kiritilgan o‘zgartishlar mamlakatimiz hayotining barcha sohalarini rivojlantirishda muhim ahamiyat kasb etgan. Konstitutsiyaning yangilanishi O‘zbekistonda amalga oshirilayotgan keng qamrovli islohotlar natijasida yuzaga kelgan yangi ijtimoiy-siyosiy voqeliklarning ijrosi bo‘lib xizmat qiladi. Shu nuqtai nazardan, Konstitutsiyaning qayta ko‘rib chiqilishi fuqarolarning ijtimoiy hayotdagi faoliyatini rivojlantirish, inson huquqlarini himoya qilish va mamlakatning demokratiyasiga xizmat qilishga yo‘naltirilgan bo‘lib, uning ahamiyati beqiyosdir.

O‘zbekistonda amalga oshirilayotgan yangilanishlar jarayonida Konstitutsiyaning yangi tahriri ishlab chiqildi va u xalqaro tajriba hamda mamlakatimizning milliy manfaatlariga muvofiq holda tuzildi. Konstitutsiyaning yangilangan tahririda jamiyatning asosiy tamoyillari va qadriyatlari yanada chuqurroq aks ettirilgan bo‘lib, inson qadr-qimmatini himoya qilish, ijtimoiy adolatni ta‘minlash, qonun ustuvorligini mustahkamlash va davlat boshqaruvining samaradorligini oshirishga yo‘naltirilgan yangi normalar belgilandi. Masalan, inson huquqlari va erkinliklari ustuvorligini ta‘minlash maqsadida Konstitutsiyaning yangi tahririda shaxsning qadr-qimmati oliy qadriyat sifatida belgilangan.

Bundan tashqari, Konstitutsiyadagi ijtimoiy himoyaga oid qoidalar takomillashtirildi va ular har bir fuqaroning asosiy huquqlarini ta‘minlash uchun muhim asos yaratdi. Buning natijasida fuqarolarning sog‘liqni saqlash, ta‘lim olish, ish bilan ta‘minlash kabi sohalardagi huquqlari yanada mustahkamlandi. Konstitutsiyaning yangilanishi O‘zbekistonning davlat boshqaruvidagi ochiqlik va

shaffoflik tamoyillariga sodiqligini yana bir bor ko'rsatdi. Bu o'zgarishlar orqali davlat organlarining javobgarligi va fuqarolarning davlat boshqaruvidagi ishtirokini ta'minlashga qaratilgan chora-tadbirlar qabul qilindi.

Yangilangan Konstitutsiyada demokratik boshqaruv tamoyillari yanada mustahkamlandi va bu mamlakatimizning siyosiy va iqtisodiy rivojlanishini yangi bosqichga ko'tarishga xizmat qiladi. Konstitutsiyada davlat hokimiyatining bo'linishi prinsipi mustahkamlab qo'yildi, bu esa qonunchilik, ijroiya va sud hokimiyatlarining mustaqilligini ta'minlashga xizmat qiladi. Konstitutsiyadagi o'zgartishlar fuqarolarning huquqiy ongini oshirishga qaratilgan islohotlarni ham o'z ichiga oldi. Buning natijasida jamiyatda qonun ustuvorligini ta'minlash, korrupsiyaga qarshi kurashish va adolatni qaror toptirish borasida muhim qadamlar qo'yildi. Konstitutsiyaning yangilangan tahriri mamlakatimizda inson huquqlarini himoya qilishning yangi standartlarini joriy etishga xizmat qiladi. Bu esa o'z navbatida O'zbekistonning xalqaro maydondagi obro'-e'tiborini yanada oshirishga yordam beradi.

Konstitutsiyaning yangilangan tahririda fuqarolarning ijtimoiy hayotini yaxshilashga qaratilgan normalar ham o'z aksini topgan. Masalan, ijtimoiy adolat prinsipi asosida fuqarolarning ta'lim olish, mehnat qilish va hayot darajasini oshirish kabi huquqlari kafolatlangan. Yangilangan Konstitutsiya O'zbekistonda amalga oshirilayotgan ijtimoiy-iqtisodiy islohotlarning huquqiy asosini mustahkamlaydi va mamlakatimizning barqaror rivojlanishiga xizmat qiladi. Undagi qoidalar davlatning ijtimoiy yo'naltirilganligini ta'minlashga qaratilgan bo'lib, bu inson huquqlarini himoya qilish va adolatni qaror toptirishning muhim omillaridan biridir. Konstitutsiyaning yangilanishi O'zbekistonning yangi davrga qadam qo'yayotganini anglatadi. Undagi o'zgartishlar va qo'shimchalar mamlakatimizda barcha sohalardagi islohotlarning huquqiy asosini mustahkamlaydi. Konstitutsiyaning yangilangan tahriri O'zbekiston fuqarolarining manfaatlarini himoya qilishga, ularning huquq va erkinliklarini ta'minlashga qaratilgan bo'lib, u jamiyatning barcha qatlamlarining hayotini yaxshilashga xizmat qiladi. Shuningdek, yangilangan Konstitutsiyada fuqarolarning huquqiy madaniyatini oshirishga yo'naltirilgan qoidalar o'z aksini topgan. Bu esa jamiyatda huquqiy ong va huquqiy madaniyatni rivojlantirishga yordam beradi.

Konstitutsiyaning yangilangan tahriri O‘zbekiston Respublikasining xalqaro maydondagi obro‘-e’tiborini yanada oshirishga xizmat qiladi. Unda inson huquqlarini himoya qilish, demokratiyani mustahkamlash va davlat boshqaruvidagi samaradorlikni oshirishga yo‘naltirilgan qoidalar belgilangan. Bu esa mamlakatimizda adolatli jamiyat qurish yo‘lidagi muhim qadamlardan biridir.

Yangilangan Konstitutsiyada qonun ustuvorligini ta’minlashga qaratilgan normalar mustahkamlangan bo‘lib, ular jamiyatda adolat va qonuniylik tamoyillarini qaror toptirishga yordam beradi. Konstitutsiyaning yangilangan tahririda davlat boshqaruvining samaradorligini oshirishga qaratilgan normalar belgilangan. Bularning barchasi O‘zbekiston Respublikasining demokratiya va inson huquqlarini himoya qilish yo‘lidagi intilishini yanada mustahkamlaydi. Shunday qilib, yangilangan Konstitutsiya O‘zbekiston Respublikasining qomusi va mustaqillik poydevori sifatida mamlakatimiz taraqqiyotining barcha jabhalarini qamrab oladigan huquqiy asos bo‘lib xizmat qiladi. Unda fuqarolarning huquq va erkinliklarini ta’minlash, davlat boshqaruvining samaradorligini oshirish va jamiyatda adolatni qaror toptirishga qaratilgan qoidalar belgilangan. Bu esa O‘zbekistonning barqaror rivojlanishi va jahon hamjamiyatida munosib o‘rin egallashi uchun muhim ahamiyatga egadir.

O‘zgartirishlar

Konstitutsiyaga kiritilgan o‘zgartishlar mamlakatning demokratik rivojlanishiga muhim hissa qo‘shadigan, fuqarolarning asosiy huquq va erkinliklarini kafolatlovchi, shuningdek, davlat boshqaruvi tizimini yanada takomillashtiruvchi yangilanishlar sifatida ko‘riladi. 2023 yilda amalga oshirilgan konstitutsiyaviy islohotlar chuqur o‘ylangan strategik qaror bo‘lib, ularning mazmuni va maqsadi mamlakat taraqqiyotining yangi bosqichini boshlab berdi. Ushbu o‘zgartishlar fuqarolar bilan o‘tkazilgan keng jamoatchilik muhokamalari natijasida tasdiqlandi. Yangi Konstitutsiya loyihasi mamlakatning siyosiy, iqtisodiy, ijtimoiy va madaniy rivojlanishiga xizmat qiluvchi qoidalarni o‘z ichiga oladi. Ushbu maqolada mazkur o‘zgartishlar mazmuni, maqsadi va ahamiyati haqida so‘z yuritiladi.

Konstitutsiyaga kiritilgan eng asosiy o‘zgartishlardan biri inson huquq va erkinliklarini mustahkamlash bilan bog‘liq. Yangi tahrirda insonning hayoti,

qadr-qimmati va huquqlari davlatning eng oliy qadriyatlari sifatida belgilandi. Bu o'zgartishlar xalqaro huquq normalariga mos keladigan yangi yondashuvni o'z ichiga oladi. Ayniqsa, inson qadr-qimmati to'g'risidagi normalarning Konstitutsiyaga kiritilishi davlat siyosatining markazida inson omillari turganini ko'rsatadi. Bundan tashqari, Konstitutsiyada har bir fuqaroning hayotga, erkinlikka, tenglikka va qadr-qimmatga ega bo'lish huquqi mustahkamlandi. Fuqarolarning sud himoyasiga bo'lgan huquqlarini ta'minlash maqsadida yangi qoidalar joriy qilindi, bu esa fuqarolik jamiyatining huquqiy madaniyatini oshirishda muhim qadam bo'lib xizmat qiladi.

Konstitutsiyaviy o'zgartishlarning yana bir muhim yo'nalishi ijtimoiy himoya masalalarini kuchaytirishga qaratilgan. Yangi tahrirda davlatning ijtimoiy yo'nalishi yanada kuchaytirildi. Xususan, fuqarolarning sog'liqni saqlash, ta'lim olish va turmush darajasini yaxshilash kabi sohalaridagi huquqlarini kafolatlash bo'yicha yangi normalar kiritildi. Masalan, bepul tibbiy xizmatlar hajmi kengaytirildi va sog'liqni saqlash xizmatlarining barcha qatlamlar uchun mavjudligi ta'minlandi. Ta'lim sohasida davlat maktabgacha, umumiy va oliy ta'limni bepul asosda taqdim etishni kafolatladi, shuningdek, har bir fuqaroning kasbiy o'sishini qo'llab-quvvatlashga qaratilgan me'yorlar belgilandi. Bularning barchasi ijtimoiy adolat tamoyillarini mustahkamlash va aholining turmush darajasini yaxshilashga xizmat qiladi.

Yana bir muhim o'zgartish davlat hokimiyatining bo'linishi tamoyilini yanada mustahkamlashga qaratilgan. Konstitutsiyada qonun chiqaruvchi, ijro etuvchi va sud hokimiyatlari o'rtasidagi vakolatlarning aniq chegaralari belgilandi. Bu tamoyil davlat boshqaruvida ochiqlik va javobgarlikni ta'minlashga, shuningdek, hokimiyat organlari o'rtasidagi o'zaro muvozanatni saqlashga qaratilgan. Shu bilan birga, sud hokimiyatining mustaqilligi konstitutsiyaviy islohotlarning muhim yo'nalishlaridan biri sifatida e'tirof etildi. Yangi tahrirda sud hokimiyatiga oid qoidalar qayta ko'rib chiqilib, sudlarning mustaqilligini ta'minlash, sudyalarning daxlsizligini kafolatlash va ularning faqat Konstitutsiya va qonunlarga bo'ysunishini ta'minlovchi normalar belgilandi. Bu esa sud hokimiyatining mustaqilligini oshirish orqali adolat va qonun ustuvorligini ta'minlashda muhim qadam hisoblanadi.

Shuningdek, Konstitutsiyaga kiritilgan yangi qoidalar davlat boshqaruvi tizimini zamonaviy talablarga moslashtirishni nazarda tutadi. Masalan, davlat organlari faoliyatining samaradorligini oshirish, ularning fuqarolarga xizmat ko'rsatish sifatini yaxshilash bo'yicha yangi talablar belgilandi. Xususan, davlat organlarining jamoatchilik oldida hisobdorligi kuchaytirilib, ularning faoliyati ochiq-oydin bo'lishi shartligi ta'kidlandi. Davlat boshqaruvida raqamli texnologiyalarni joriy qilish va fuqarolarning davlat xizmatlariga erkin kirish imkoniyatini ta'minlash bo'yicha yangi qoidalar kiritildi. Bu o'zgartishlar davlat organlari faoliyatini yanada samarali va shaffof qilishga xizmat qiladi.

Konstitutsiyaga kiritilgan ekologiya va atrof-muhitni muhofaza qilishga oid o'zgartishlar ham muhim ahamiyatga ega. Yangi tahrirda har bir fuqaroning ekologik xavfsizlik huquqi kafolatlandi va atrof-muhitni muhofaza qilish davlat siyosatiga aylandi. Shundan tashqari, tabiiy resurslardan oqilona foydalanish va ekologik barqarorlikni ta'minlash bo'yicha davlatning majburiyatlari aniq ko'rsatib o'tildi. Bu esa aholining ekologik ongini oshirishga, atrof-muhitni muhofaza qilishga qaratilgan yangi tashabbuslarni amalga oshirishga imkoniyat yaratadi.

Fuqarolarning davlat boshqaruvida ishtirokini kuchaytirish bo'yicha qabul qilingan o'zgartishlar ham Konstitutsiyaning muhim qismiga aylandi. Xususan, fuqarolarning davlat ishlarini boshqarishda bevosita ishtirok etish huquqlari mustahkamlandi. Referendum o'tkazish va mahalliy o'zini o'zi boshqarish organlari orqali fuqarolar o'z fikrlarini erkin bildirish imkoniyatiga ega bo'ldilar. Bu esa fuqarolik jamiyatining rivojlanishiga, davlat boshqaruvining demokratik tamoyillariga amal qilishga xizmat qiladi.

Konstitutsiyaga yoshlar masalalari bo'yicha yangi normalar kiritildi. Xususan, yoshlarni qo'llab-quvvatlash va ularning ijtimoiy, iqtisodiy va madaniy rivojlanishini ta'minlash davlat siyosatida muhim o'rin egalladi. Yoshlarning ta'lim olish, ish bilan ta'minlanish va jamiyat hayotida faol ishtirok etish huquqlari kafolatlandi. Shuningdek, davlat yoshlar siyosatida ularning manfaatlarini inobatga olish majburiyatini o'z zimmasiga oldi.

Shuningdek, gender tengligi masalasida yangi qoidalar joriy qilindi. Konstitutsiyada ayollar va erkaklar teng huquqli ekani, har qanday kamsitishga yo'l qo'yilmasligi qat'iy belgilandi. Ayollarning ijtimoiy, iqtisodiy va siyosiy hayotda ishtirokini oshirish bo'yicha davlatning majburiyatlari aniq ko'rsatib

berildi. Bu o'zgartishlar jamiyatda gender tengligini ta'minlash, ayollar huquqlarini himoya qilish va ularning imkoniyatlarini kengaytirishga xizmat qiladi.

Konstitutsiyaga kiritilgan o'zgartishlarning xalqaro hamkorlik sohasiga ta'siri ham alohida e'tiborga loyiq. Yangi tahrirda xalqaro shartnomalar va konvensiyalarni amalga oshirish bo'yicha davlatning majburiyatlari mustahkamlandi. Bu esa O'zbekistonning xalqaro hamjamiyatdagi nufuzini oshirishga yordam beradi. Xalqaro huquq normalariga mos keladigan qoidalar Konstitutsiyaga kiritilgani O'zbekistonning xalqaro maydondagi faoliyatini yanada kengaytirishga yordam beradi.

Shunday qilib, Konstitutsiyaga kiritilgan o'zgartishlar mamlakatning har tomonlama rivojlanishiga xizmat qiluvchi keng qamrovli islohotlarni o'z ichiga oladi. Ushbu o'zgartishlar orqali mamlakatda yanada shaffof, adolatli va demokratik jamiyat barpo qilish imkoniyati paydo bo'ladi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasiga kiritilgan o'zgartishlar mamlakatning barcha jabhalarini qamrab olgan tub islohotlar sifatida e'tirof etiladi. Bu o'zgartishlar davlatning inson huquqlari, demokratik boshqaruv, ijtimoiy himoya, ekologik xavfsizlik va huquqiy tartibot sohalarida yangi bosqichga qadam qo'yganini anglatadi. Konstitutsiyada inson qadr-qimmati, uning huquqlari va erkinliklarini eng oliy qadriyat sifatida mustahkamlash, davlat boshqaruvida ochiqlik va javobgarlikni ta'minlash kabi tamoyillar belgilab berildi. Shuningdek, sud hokimiyati mustaqilligini kafolatlash, davlat organlarining hisobdorligini kuchaytirish va fuqarolarning davlat ishlarida faol ishtirok etish imkoniyatini kengaytirishga alohida e'tibor qaratildi.

Ijtimoiy sohadagi o'zgartishlar fuqarolarning ta'lim, tibbiy xizmatlar va ijtimoiy himoya sohasidagi huquqlarini yanada mustahkamladi. Har bir shaxsga munosib hayot sharoitlarini yaratish, yoshlarni qo'llab-quvvatlash va ularning iqtidorini ro'yobga chiqarish uchun keng imkoniyatlar yaratildi. Ayniqsa, ta'lim va sog'liqni saqlash xizmatlarini barcha uchun teng darajada ta'minlash maqsadi davlat siyosatining ustuvor yo'nalishiga aylandi.

Ekologiya sohasida esa atrof-muhitni muhofaza qilish va tabiiy resurslardan oqilona foydalanish masalalariga katta ahamiyat berildi. Bu o'zgartishlar mamlakatning ekologik barqarorligini ta'minlash va kelajak avlodga

sof muhit qoldirish yoʻlida muhim qadam hisoblanadi. Shu bilan birga, gender tengligini taʼminlash, ayollar va erkaklar oʻrtasida teng huquq va imkoniyatlar yaratish boʻyicha qoidalar joriy qilinishi jamiyatning barcha qatlamlari uchun adolatli muhit yaratishga xizmat qiladi.

Oʻzbekistonning xalqaro miqyosdagi nufuzini oshirish, xalqaro huquq normalariga mos qonunlarni joriy etish va dunyo hamjamiyati bilan hamkorlikni kuchaytirishga qaratilgan qoidalar ham muhim ahamiyatga ega. Konstitutsiyaga kiritilgan bu oʻzgartishlar mamlakatning taraqqiyotida yangi sahifa ochadi, davlat va jamiyat oʻrtasidagi ishonchni mustahkamlaydi hamda xalq manfaatlarini himoya qilishga xizmat qiladi. Shu tariqa, yangi tahrirdagi Konstitutsiya Oʻzbekistonning zamonaviy taraqqiyot yoʻlidagi asosiy huquqiy hujjati sifatida mamlakat kelajagini belgilab beradi.

Adabiyotlar ro'yxati

«O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi», kuchga kirgan sanasi 01.05.2023.

Shavkat Mirziyoyev Konstitutsiyaga qanday o'zgartirishlarni taklif qildi? 21 iyun, 2021 yil. <https://www.gazeta.uz/uz/2022/06/21/president-suggestions/>

O'zbekiston Respublikasi "Davlat fuqarolik xizmati to'g'risi"dagi qonuni 08.08.2022.

Shavkat Miromonovich Mirziyoyev, "Erkin va farovon, demokratik O'zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz", 2016.

Shavkat Miromonovich Mirziyoyev, "Milliy taraqqiyot yo'limizni kat'iyat bilan davom ettirib, yangi bosqichga ko'taramiz", 2017.

Abdikhakimov, I. (2024). Quantum computing and legal readiness for e-government services. ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ/Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук.

Abdikhakimov, I. (2024). Preparing for a quantum future: Strategies for strengthening international data privacy in the face of evolving technologies. International Journal of Law and Policy, 2(5), 42-46.

Gulyamov, S. (2023). Quantum law: Navigating the legal challenges and opportunities in the age of quantum technologies. Uzbek Journal of Law and Digital Policy, 1(1).

Gulyamov, S. (2022). Strategies and future prospects of development of artificial intelligence: World experience. World Bulletin of Management and Law (WBML), 66-74.

Gulyamov, S., & Rustambekov, I. (2021). Draft concept of the Republic of Uzbekistan in the field of development artificial intelligence for 2021-2030. Yurisprudensiya, 1, 107-121.

Rustambekov, I. (2020). Some aspects of development of private international law in the CIS countries. LeXonomica, 12(1), 27-50.

Rustambekov, I., & Bakhramova, M. (2022). Legal concept and essence of international arbitration. International Journal of Social Science and Human Research, 5(1), 122-129.